

ΙΣΤΟΡΙΚΕΣ ΜΟΝΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΤΟΥ Κ. ΦΑΝΗ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΥ

Ο ΗΛΙΑΣ ΖΕΡΒΟΣ ΙΑΚΩΒΑΤΟΣ. Η ΕΛΕΥΘΕΡΟΥΤΥΠΙΑ ΣΤΗΝ ΕΠΙΤΑΚΗΣΟ ΚΙ' Η ΠΡΩΤΕΣ ΕΦΗΜΕΡΙΔΕΣ ΤΗΣ

Δ'.

Ο πρόγραμμα του 'Ιακωβάτου, ως δημοσιογράφου, ως βουλευτού και συγγραφέως υπήρξε πάντοτε το ίδιο: ΕΝΩΣΙΣ και πάλιν ΕΝΩΣΙΣ. 'Επιδιώξις δηλαδή του δόγματος των εθνικότητων, που μόλις στους χρόνους μας πραγματοποιήθηκε στην Ευρώπη. Ξάν συνέλεια της άρχης αυτής, ο Ζερβός με φανατισμό κήρυττε τη δημοκρατικοποίησι των θεσμών και την επάνοδο στο κοινοτικό σύστημα. Στόν πρώτο λόγο που εξέφώνησε στην πρώτη ελεύθερη 'Ιόνιο Βουλή, έλεγε, χωρίς περιστροφές, άν και γνώριζε πως τώδε καταδιώξεις, πολύ βιαιότερες από τις πρώτες, τον περιέμεναν: «*Η κυριεύουσα ιδέα εις τον τόπον μας εινε ή τής εθνικότητος, είτε εκ τής πολυχρονίου καταπίσεως αυτή προήχη, είτε εκ των μεγάλων τής Εύρώπης συμβάντων, είτε εκ τής φυσικής εις τον 'Ελληνα τάσεως προς την ιδίαν ανεξαρτησίαν...*» Ο «Φιλελευθερός» διακρυπτόων ως πρωτίστην επιθυμίαν του 'Ιονικού λαού την ανεξαρτησίαν και την ένωσίον του μετά τής 'Ελλάδος, ως δευτερευούσας δε τας μεταρρυθμίσεις, άλλα και αυτās πνεύματος ελληνικού δημοκρατικού, δέν έπραξεν άλλη ειμή να εκφράση την δημοσίαν γνώμη. Πάσα διάφορος πορεία εινε εκτός τής αληθείας. 'Αλλ' εις την πορείαν ταύτην ύπαρχουν, μάς λέγουσιν, άπειροι κίνδυνοι. 'Ημείς άποκρινόμεθα: Ούδεμία ανθρωπίνη επιχειρησις εινε άνευ κινδύνων, ουδέ φθάνει εις τό τέμα της άνευ μεγάλων θυσιών!».

Με τα λόγια αυτά άρχισε το πολιτικό του στάδιο ο 'Ιακωβάτος. Μπροστά σ' αυτόν τον Ουάρδο, μπροστά στους καταλήκτους βουλευτάς της Θ' Συνόδου, μπροστά στην Καμαρίλλα της 'ΕπιτακΗΣο, το άτρομιο τέκνο της Κεφαλλονιάς δέν δίτασε να φέρη το ζήτημα της 'Ενώσεως. Ο 'Ιακωβάτος γνώριζε πως ελχε προγαρει και πως σε λίγο θαόρχιζαν νέες καταδιώξεις και νέα μαρτύρια. 'Αλλ' όμως δέν ύποχώρησε. Προτού τελειώσει ή Σύνοδος, στις 26 Νοεμβρίου 1850, οι ριζοπάστες ύπέβαλαν πρότασι και «ψήφισμα περι ένώσεως». Ο 'Ιακωβάτος ήταν ή ψυχή όλης τής κινήσεως. Ο ριζοπάστες βουλευτής Τυτάλδος άορχισε την άνάγνωσι: — «'Επειδή ή ανεξαρτησία, ή κυριαρχία και ή εθνικότης εκάστου λαού εινε δικαιώματα φυσικά και άπαράγραπτα...». Μόλις άκούστηκαν όμως ή τελευταίες λέξεις, ο Πρόεδρος διέκοψε τον Τυτάλδο και άνακίνησε ότι ή συνεδρίασις αναβάλλεται.

Ο λαός που παρακολουθούσε από τα θεωρεία τη συνεδρίασι, άρχισε τότε να χειροκροτῃ και να φωνάζη: — «*Ζήτω ή 'Ενωσις, ζήτω οι ριζοπάστες!*». 'Αλλοι πάλιν άπεδοκίμαζαν τους Καταχθονίους κι' εφώναζαν να συνεχιστῃ ή συνεδρίασις. Οι ριζοπάστες διεμαρτύροντο επίσης:

— «*Η άναβολή εινε παράνομο. Το ψήφισμα ν' άναγνωστῃ!*».

Ο Πρόεδρος άποχωρεί, άλλ' οι ριζοπάστες επιμένουν:

— «*Οχι άναβολή. Οχι Διαμαρτυρόμεθα!*».

Τότε ο 'Ιακωβάτος άνεβαίνει επάνω σ' ένα σκαμνί και κραυγάζει: — «*Προδοσία, προδοσία!* 'Εγχείρισε το ψήφισμα στο γραμματεία: Μόλις ο Ουάρδος πληροφορήθηκε όσα συνέβησαν, γίνηκε έξω φρενών. Στην πρώτη στιγμή σκέφτηκε να πιάση τους ριζοπάστες βουλευτάς και να τους κλείση στο φρούριο. 'Αλλ' επενέβησαν άλλοι ψυχραιμότεροι κι' έτσι άπλως διέλυσε τη Βουλή εκείνη. Κατά βάθος όμως άποφάσισε ν' αντίδραση μ' όλα τα μέσα εναντίον των ριζοπαστών, να φιώση τον τόπο, να τρομοκρατήση και να καταδιώξη τους επί κεφαλής τής ένωτικῃς κινήσεως. Στην Κεφαλλονιά ή άστυνομία κι' ή Καμαρίλλα έβαλαν τους μπράβους των κι' έκαμαν τα φίλλα του «Φιλελευθερού» μέσα στην πλατεία, απείλησαν τον 'Ιακωβάτο κι' έκλεισαν τη Λέσχη, τρομοκρατήσαντες τους πάντας. 'Υστερα από λίγες μέρες ο 'Ιακωβάτος και οι άλλοι ριζοπάστες έξωρίστηκαν.

«*Εις τας δύο 'Οκτωβρίου 1851*—γράφει ο ίδιος ο 'Ιακωβάτος— *ένω ή πληρεστέρα τάξις και ήσυχία έπεκράτησαν εις άπαντα την Κεφαλληνίαν και σημεια άταξιών και θορύβων δέν εφάνοντο ειμή εις μόνας τας καταρχήσεις και μηχανορραφίας τής Κυβερνήσεως, ένα άπίσασμα άστυνομικών χωροφυλάκων εισήλθεν αφήνης έντός του γραφείου μου και άφρονον, ως συμμορία κλεπτών, με άπέσυρνε βιαιώς, με έσυνώδευσε άνευ συγκοινωνίας μέχρι τής προ-*

κυμιάς, όπου είχαν με ως λαθρεμπόρευμα έντός μιάς λέμβου, με επέβιβασεν επί του 'Ιονικού άτμοπλοίου. 'Ετερον δέ άπόσπασμα άφήρησεν ώσάυτως εκ του γραφείου του την ιδίαν στιγμήν τον συντάκτην τής 'Αναγεννήσεως» κ. 'Ιωσήφ Μομφερράτον και τον άπήγαγεν εις τας φυλακάς».

Τόπος έξορίας του 'Ιακωβάτου ώρίστηκε το ξερονήσι των 'Αντικυθήρων. Χειρότερη έκλογή δέν μπορούσε να γίνη. Τόν έστειλαν εκεί για να πείσων, αφού ύποφέρει τα πάνδεινα. Δέν του επέτρεψαν καμμιάν έκπαινονία, δέν τον άφιναν να άλληλογραφή ούτε με τη γυναίκα του και συνεχώς τον έπιτηρούσαν. 'Η περιγραφή που μάς άφησε ο 'Ιακωβάτος περι τής καταστάσεως των 'Αντικυθήρων, τής άγρίας φύσεως και τής ψυχολογίας των κατοίκων, εινε από τις καλύτερες πόχουμε στη γλώσσα μας. 'Ενα Λαυτικό ρίγος τη διαπνεει δλόκληρη. 'Η άνάγνωσι τής διεγείρει όχι μόνο την περιέργεια, άλλα και τη φριχή και την άπόγνωση: «*Πενήντα ως έγγιστα οικογένεια διεσπαρμένα ένθεν κακειθεν, άπαρτίζαν, γράφει, όλον τον πληθυσμόν τής νήσου. Αι οικίαι των εινε κατασκευασμένα άνευ άσδέστου: έτεροι εισόδουν έντός των σχομών των βράχων, ως τόσα άποφυγή σπηλαία ή υπό την γην ως τόσα κατακόμβαι. Αι όροφαι εινε πλησκέπαισι και ύδροστάζων εν καιρώ χειμώνος ως τα ύπόγεια άντρα. 'Εσωτερικώς διαχωρίζονται εις τόσας κρηπίτας όμοίας με τας κυπέλας των μελισσών, καθύρρους, βορβορώδεις, πλήρεις μολυσματικών και όχληρών ζωύφιων, σκοτεινάς ή φωτισόμενάς από μόνην την θύραν... Το έλαιον σπανίως άργύνει τον μικρόν άρτον των και σπανιώτερον άνάπτει τη λυχίαν των. Τα πυκνά σκοτή συνοδεύουν τους ύπνους των: τό κοράς δέν παρατίθεται εις τας τραπέζας των. Πολλοι σιτίζονται από θνησιμαία ζωα ή άγρια χόρτα και άκανθαγκινάρας. 'Ασθενούν, θεραπεύονται ή άποθνήσκουν και ιατρος ουδέποτε επισκέπεται την κοίτην των. Ο βίος των εινε άπειράς δυστυχέστερος, από εκείνον των καινούργιων δεσμοτών, όστις και έντός τής φυλακῃς των εύρίσκουν εις τας άσθενείας περιθαλψιν. 'Η έγκατάλειψις και ή έρημία συνοδεύουν την έκφρα-*

Οι 'Αρμοσταί, ή Καμαρίλλα, οι Καταχθόνιοι. (Γελοιογραφία τής εποχής).

ών των νεκρών των πολλάκις μόνος ο πατηρ μεταφέρει επί των ώμων του, άνασκιάζει τό μνήμα και ένταφιάζει τό πτώμα των ίδιων τέκνων του. 'Η κατώτασις αυτή εινε και τής των άγρίων άγριωτέρη. Και όμως διοικούνται υπό κυβερνήσεως χριστιανικής και πολιτισμένης.

» Μια οικία με δύο σσηπυιάς θύρας, άνευ κλειθρον, με τέσσερα ήμιθρανστα παράθυρα άνευ ύέλων, με διαφόρους όπάς, με στεγνή άστεγον και ύδροσταζούσαν, με εν μεσοτείχον διαχωρίζον αυτήν εις δύο άνισα μέρη και με σμήνη ακαθάρτων και όηρικων ζωύφιων, έθεωρήθη ως φυλακή μου.

'Εντός αυτής και πρό όλίγου ελχε προσέλθει γυνή τις υπό τής τρομεράς και μολυντικής νόσου έλεφαντιάσεως. Το δικαίον εις τους άγρίους εινε ή πυρπόλησις των αιχμαλώτων. Εις δε τους έξευγενισμένους Εύρωπαίους εινε ο επιθανάτιος μολυσμός των άθώων και έντιμων πολιτών».

Είχε τρομερό! Αυτός ο 'Αρμοστής Ουάρδος ελχεν έπισκεφθει όλα τα ξερονήσια τής 'ΕπιτακΗΣο προηγουμένως κι' ελχεν έλέξει για κάθε ριζοπάστη και τον κατάλληλο τόπο τής έξορίας του! Τόν Μομφερράτο έξώρρισε στην 'Ερκουσία, τον Πυλλάρονό και τον Γ. Μετζά σ' άλλο ξερονήσιο, τον Καλλινικό στα 'Αντικυθήρα κι' άλλους σ' άλλους ακατοκήτους ξεροσκοπέλους. Ο Τυτάλδος δραπέτευσε στας Πάτρας και γενικώς όλοι οι ριζοπάστες ή συνελήφθησαν ή άπομονώθηκαν ή καταστάθηκαν άπισώδητοι άκινδύνοι.

'Η Καμαρίλλα και ή Προστασία δέν σεβάστηκαν τίποτε. 'Εφτασαν ως τον έκδασμό και την ψυχολογική πία πάνω στις γυναίκες των έξωρίστων. 'Αλλ' ή παράταξι τον 'Ενωτικόν έδειξε θαυμαστή ένότητα, ακατάβλητη έπιμονή και θάρρος. Πολλές φορές ο Ουάρδος προσάθησε να μεταπέση τους έξωριστους. 'Αλλ' όλοι στάθηκαν άμεταίτηστοι. 'Εγραφε δε ο 'Ιακωβάτος από τα 'Αντικυθήρα στη γυναίκα του, στην πολυαγαπημένη του Χριστάθη: «*Ατιμία και άσχος εις όποιον δεχθεί τοιαύτη φύσεως προτάσει. 'Αν πρόκειται να έχω σύζυγον, τέκνα, άδελφούς, συγγενείς, φίλους και περιουσίαν, όμοιό δε με όλα αυτά και πατριδα δια τής άδείας ένός τυραννού ή μιάς δολοφονικής σσειρας, ως ύποσώ κάλλιον μνηρίσις θανάτους εις τα 'Αντικυθήρα... 'Η τιμή, ή αξιοπρέπειά σας, τα φρονήματά σας, ή πατρις άπαιτούν τοιαύτην θυσίαν και πρέπει να την ύποστήτε».*

"Άλλο του γράμμα τελείωνε με τὸ τετράστιχο:
 Στὸν ἀγῶνα τῆς πατρίδας Τῆ χλωρῆ π' ἀποκτὰ δάφνη
 ζεῖ ἀρεκτά, ὅποιος πεθαίνει. οὐτ' ὁ χρόνος τὴ μαρμαίνει.

Ἡ ἐπιστολὲς αὐτές, καθὼς κ' ἄλλες τοιμηρότερες, δημοσευθεῖ-
 σες στὰ 1853, κατέπληξαν τοὺς ἀντιπλάτους τοῦ Ἰακωβάτου γιὰ τὴν
 τόλημ τους. Ὁ Οὐάρος κ' ἡ Καμαρίλα ἐβλεπαν πὼς με κάθε τρόπο
 ἔπρεπε ν' ἀλλάζονταν ἀπὸ τὸν ἐπικίνδυνον ἀντίπαλο: Πῶς ἀλλοσιάζο-
 σαν λοιπὸν τὰ βασανιστήρια καὶ τοὺς περιορισμοὺς μετρίασαν στὸ ἐ-
 λάχιστο τὴν τροφὴν του. Τὸν ἀπομόνωνσαν τελείως.

Κάτοικοι τῶν Ἀντακθῆρων ποὺ τόλημσαν ἄλλως νὰ τὸν χωρετή-
 σουν, ἀμέσως φυλακίστηκαν. Τοῦ ἀπαγόρευσαν κ' αὐτὴ τὴν παραζο-
 λουθῆσι τῆς λειτουργίας τὴν Κυριακὴ καὶ τελευταία τὸν ἔκλεισαν μέσα
 σ' ἓνα κἀθνηγο σπήλαιο, ποὺ τὸν χειμῶνα πλημμυροῦσε καὶ τὸ νερὸ
 τὸν περιέβρεχε δολόληρο. Ἀληθινὴ ἀπήχησι τῆς τραγικῆς τού κατα-
 στάσεως ἐκφράζον οἱ στίχοι ποὺ τότε ἔγραψε καὶ ποὺ κυκλοφόρησαν
 εὐρύτατα στὴν Ἑλλάδα καὶ προκάλεσαν ἀσυγκράτητὴ ἀγανάκτηση
 ἀνάμεσα στὰ λαϊκὰ στρώματα:

Καὶ τὴν πείνα καὶ τοὺς πόνους περπατῶ πάντα κλεισμένος
 ποὺ ὑποφέρω τόσους χρόνους μὲς τῶν βράχων τὰ στενά.
 μόν' ἢ θάλασσα κ' οἱ βράχοι Καὶ ἢ κλαίω ἢ στεναίω,
 ποὺν' ἔδω πάντα μονάχοι, ἢ με δύναμι φωνάζω,
 τ' ἀνηχοῦνε θλιβερά, μόν' οἱ βράχοι ἀγοικοῦνε
 Συμποφία ποτὲ καμμία ταῖς φωναῖς μου π' ἀνηχοῦνε
 ἀλλ' ἔρημὰ καὶ μοναξία, μὲς τὴ θάλασσα βουβαῖς!

ΦΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

ΤΑ ΕΚΤΟΚΤΑ ΤΟΥ «ΜΠΟΥΚΕΤΟΥ»

ΠΑΡΩΔΙΕΣ

"Ὁ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐκλεκτὸς συνεργάτης μας κ. Χ. Α. εἶχε τὴν καλω-
 σὴν νὰ μᾶς στείλῃ, με τὸ ψευδὸν ὄνομα «Παρανελλίου», τὶς παρακάτω παρω-
 δίες, καμωμένες πάνω στὸ στυλ τῶν ποιημάτων διαφόρων ποιητῶν μας. Ἡ
 παρωδία αὐτὴ εἶνε πράγματι ἐπιτυχέστατες καὶ τὶς δημοσιεύουμε εὐχαρί-
 στως. Παρόμοιες παρωδίες — εὐθὺς μῆσεις μάλλον — σπάνια γράφονται
 στὴν Ἑλλάδα. Παλαιότερα εἶχε παρῶσει τὴν τραγῳδίαν τὸ κ. Καστὴ Παλαιὰ
 ὁ κ. Γεωργ. Πάπ. Στὴν Εὐρώπῃ ὅμως τὸ εἶδος αὐτὸ τῆς ποίσεως καλλιερ-
 γεῖται πλέον συστηματικὰ καὶ πλέον πετυχημένα. Μοναδικὸς ἔχουν μείνει ἡ
 παρωδία τοῦ Πάβ. Ρεμποῦ καὶ τοῦ Μυλλέρ πάνω εἰς τραγῳδίαν τῶν μεγαλι-
 τέρων ποιητῶν καὶ περὶ γράφων τοῦ κόσμου, με τὸν τίτλο «A la maniere
 de...».

ΓΙΑΝΓΚΙΝ

(Ὅπως θὰ τὸ ἔγραφε ὁ κ. Μιχ. Ἀργυρόπουλος)

Νάτη καὶ πάλι ἡ σοκαλιὸ
 τοῦ ἐνὸς καὶ τ' ἄλλου ἡ γαβουκλιὸ,
 στὸ σαχνισὶ τοῦ γαβιγκριουῖ, σάν ἀχνιστὸ μπουρέκι
 γιανγκίν ἀνάει μωστικὰ
 στοῦ Ἀγγελῆ τὰ στωικά
 ποὺ στέκει, στοῦ καλντιριμουῖ, τὸ καρσινὸ ντουρσέκι
 — Ἀμάν, ἀμάν ντέρτια καὶμοῖ
 κάντε νισάφι μιά στιγμῆ...

Μουζαφες τὰ τζιέρια μου, τσαζιζ γκιζουῦ ναζῶου μου.

Μαζῦ σου τρώω μενταβά
 τὸν ἀρβὸ μου τὸ χαβά
 κ' ἔγινα γιὰ χατήρι σου, σέρι σουρουλουῦ
 (μου!)

ΣΤΡΑΒΩΔΙΩΡΓΗ ΠΡΑΓΜΑΤΕΥΤΟΥ ΤΑΦΟΣ

(Ὅπως θὰ τὸ ἔγραφε ὁ κ. Κ. Καθάρης)

Εἰς τὸν τρίτον, ἀπὸ τῆς Εἰσόδου, τάφον
 κείται ὁ Πραγματευτῆς Στραβογέωργης,
 ποὺ ἐξέλειπεν ὄλιος ἀφηνιδίως,
 κατόπιν μᾶς νυκτὸς ἔρωτικῆς.
 Τὶ θεῖα μορφὴ καλλιτεχνικὴ
 καὶ τί ὑπέροχος κόμη — ὄλιον στατόχρους...
 Ἀγαλιὰ καὶ ποὺ ὀ εἶρον Μυρτίδης.
 τὸν ἔσκωπε πολλάκις, ὡς μονόφθαλον.
 Πλὴν, εὐθὺς ὡς ἐξέλειπεν
 ἠσάθηθη σοβαρῶς τὴν ἔλλειψι τῆς ἐπαφῆς
 (του,
 τὴν λίαν τοιμηρὰς ἠδυπαθείας, ἐπαφῆν.

Σ' ΑΓΑΠΩ... Σ' ΑΓΑΠΩ...

(Ὅπως θὰ τὸ ἔγραφε ἡ κ. Μυρτιώτισσα)

Σ' ἀγατῶ, σ' ἀγατῶ...
 Πῶς μποροῦ νὰ στὸ πῶ,
 μ' ἓναν ἄλλο σκοπὸ
 ποὺ ἡ ψυχὴ σου νὰ νοιώσῃ...
 Στὴ θεομῆ μου ἀγκαλιὰ
 σοῦχο πλέξει φωνιὰ,
 τὰ χυτὰ μου μαλλιὰ,
 χρυσὸ τάτη ἔχω στρώσει...

ΑΝΕΦΟΚΑΜΜΑ

(Ὅπως θὰ τὸ ἔγραφε ὁ κ. Ι. Γρυπάρης)

Ἀδράσει ὁ γήλιος καὶ πνιχτὸ τὸ κάμμα ἀφοφροντῶνε
 στὴ χλόη στέγνωσε ἡ δροσιὰ, ἡ διαμαντοσπιθούσα
 καὶ στὸ διπλοκαφοδαριὸ τὸν ἦσκιο γλυκαπλῶνε
 πικνασημοφυλλόστεφῃ ἑλνὰ, λαφροδροσοῦσα...

Ο ΠΟΝΟΣ

(Ὅπως θὰ τὸ ἔγραφε ὁ κ. Κωστής Παλαμᾶς)

Κραυγὴ, ραγίστρα, παραγαμῶ
 ρέμμα ὀρητικὸ βαρὺ
 ὑπόγειου ποταμοῦ,
 γαρμεοῦ ἀνήλιου βάθος
 καὶ στῆς καρδιάς, λεπίδα, τὸν βυθὸ, φαρμακερῆ,
 βάρος ἀνίχτο, Ἄθως
 ἀπάνω, στὴν ψυχὴ, ποὺ δὲ συντριβεῖ ὁ χρόνος,
 ὁ Πόνος...

ΠΑΡΑΝΕΛΛΙΟΣ

ΡΟΔΟΠΕΤΑΛΛΑ

Ὁ ἔρωτας εἶνε ζήτημα τύχης. (Ροστάν).
 Ὁ πλατωνισμὸς στὸν ἔρωτα εἶνε ὅπως τὸ νερὸ μέσα
 στὸ κρασί. (Μυρζέ).
 Ἡ μεγαλειότερη εὐτυχία εἶνε νὰ μὴν ἔχη γεννηθεῖ κα-
 νεῖς. (Σαμεσπᾶν).
 Μόνον οἱ ποιητὰ γνωρίζουν ν' ἀγαποῦν καὶ ἰόνον
 αὐτὰ ἀισθάνονται τὰ ἡψηλὰ ἀισθήματα. (Σάνδη).

ΕΠΙΣΤΟΛΑΙ

ΓΥΡΩ ΑΠΟ ΜΕΡΙΚΕΣ ΠΑΡΕΞΗΓΗΣΕΙΣ

Ἄγατητό μου «Μπουκέτο»,

Πολλοὶ παρῶξευθένταν γιὰτὶ ἀνάμεσα στοὺς
 ριζοσπάστες τῆς Κεφαλλονιάς ἀνέφερα καὶ
 τὸν Α. Καροῦσο. Πρόκειν νὰ ἐξηγησῶ στοὺς
 ἐπικριτὰς μου πὼς δὲν πρόκειται γιὰ τὸ Δη-
 μῆτριο Καροῦσο, τὸν γνωστὸ Καταχθόνιο, ἔ-
 παρχο Κεφαλλονιάς καὶ κατόπιν πρόεδρο
 τῆς Γερουσίας, ἥρωα τῶν σατανικωτέρων
 καλπονοθεύσεων ποὺ ἐμνηνεύθη ποτὲ ἀν-
 θρωπος. Γι' αὐτὸν ἔγραψαν δολόληρο βιβλίο
 ὁ Ἡλ. Ἰακωβάτος: (Ἡ Δεκακαλιὰ καὶ ὁ
 Ἅρωσ αὐτῆς — Κεφαλλονία 1871), ὁ δὲ
 Π. Γρατσιᾶτος ἀφίερῶσαν ἀξιόλογη μελέτη
 γιὰ τὴν καταχθονία δράσι του: (Ἡ Ξενο-
 κρατία εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ὁ τελευ-
 ταῖος πρόεδρος τῆς Γερουσίας). Αὐτὸν, τέ-
 λος, πῆρε ὡς τύπο κ' ὁ Γερ. Μαρκοῦς στὴν
 ἀίμιμητὴ πολιτικὴ σάτυρά του: (Ὁ Δέλεκας
 καὶ ὁ Σπαρτίνης — Κέρκυρα 1864). (Σπαρ-
 τίνης ἦταν τὸ παρατσούκλι τοῦ Α. Καροῦσου).
 Ὁ Α. Καροῦσος ποὺ ἀνέφερα στὰ σημειώμα-
 τὰ μου αὐτὰ, ὑπέρηξε στὴν ἀρχὴ ριζοσπαστι-
 κὸς κ' ὡς τέτοιος, μαζὺ με τὸν Πολλάνη, ἔ-
 βγαζε τὸν «ΧΩΡΙΚΟ». Συνεργάστηκε μάλι-
 στα καὶ με τὸν Ἡλ. Ζερβὸ καὶ τὸν Ἰωσ.
 Μουφερράτο. Ὑστερα ὅμως τὰ γύρισε κ' ἔ-
 γινε Καταχθόνιος. Δὲν ἔχει συνεπῶς καμμία
 σχέσι οὔτε με τὸν Δημ. Καροῦσο, οὔτε με
 τὸν Θεοδ. Καροῦσο, τὸν γυναισάκρι καὶ φανα-
 κώτατο ριζοσπάστη. Αὐτὰ γιὰ τοὺς Ἑπιτανησι-
 ολόγους καὶ τοὺς ἄλλους δῆθεν γνώστας
 τῶν ἐπιτανησιακῶν πραγμάτων.

Σχετικῶς δὲ με τὶς πρώτες ἐπιτανησιακῆς
 ἐφημερίδες ποὺ κυκλοφόρησαν ὕστερα ἀπὸ
 τὴν ἐλευθεροτυπία (γιατὶ καὶ γι' αὐτὲς δια-
 τῶθηκαν ἀντιρρήσεις) σημειῶνὰ τὰ ἑξῆς:

Πρῶτὴ πολιτικὴ ἐφημερίδα βγήκε στὴ
 Ζάκυνθο με τὸν τίτλο «ΤΟ ΜΕΛΛΟΝ»
 κυκλοφόρησε δὲ τὴν 1ην Ἰανουαρίου 1849.
 Συντάκτης τῆς ὑπῆρξεν ὁ Καλλίνικος κ' ὁ
 Λουιδάρδος.

Δεύτερη βγήκε ἡ «ΠΑΤΡΙΣ» στὴν
 Κέρκυρα καὶ τὸ πρῶτο τῆς φύλλο
 κυκλοφόρησε στίς 15 Ἰανουαρίου 1849.
 Συντάκτης τῆς ὑπῆρξεν ὁ φιλόσοφος Β.
 Ἀρμένης κ' ὁ Ν. Ζαμπέλης, δικηγόρος.

Τρίττος βγήκε ὁ «ΦΙΛΑΕΛΕΥΘΕΡΟΣ»
 τοῦ Ἡλ. Ἰακωβάτου στὴν Κεφαλλονία
 καὶ κυκλοφόρησε στίς 19 Φεβρουαρίου
 1849. Ἡ ἔκδοσι του ὕστερα ἀπὸ τὸ τρίτο
 φύλλο διεκόπη.

Τετάρτη ἐξεδόθη ἡ «ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΙΣ»,
 ἐπίσης στὴν Κεφαλλονία καὶ τὸ πρῶτο
 τῆς φύλλο κυκλοφόρησε στίς 8 Ἀπρι-
 λίου 1849. Συντάκτης τῆς ὑπῆρξεν ὁ
 Ἰωσήφ Μουφερράτος.

Πέμπτη βγήκε ἡ «ΕΝΩΣΙΣ», ἐπίσης
 στὴν Κεφαλλονία τὸ πρῶτο τῆς φύλλο
 φέρει ἡμερομηνία 16 Ἀπριλίου 1849.

Κατόπιν ἀκολούθησαν πλείστες ἄλλες,
 τῶν ὁποίων ὁ ἀριθμὸς εἶνε μεγάλος. Ἐὰν ἄλλοι
 γνωρίζουν κ' ἄλλες ἐφημερίδες ποὺ
 ἐξεδόθησαν προηγουμένως, τοὺς παρα-
 καλῶ νὰ με πληροφοροῦσιν. Ὅτι τοὺς
 εἶμαι εὐγνώμων.

Με ἀχραν ὄλημην ΦΑΝΗΣ ΜΙΧΑΛΟΠΟΥΛΟΣ

